

УДК 336.71

І.П. Мізус

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту та економічної безпеки
Черкаського національного університету
ім. Богдана Хмельницького (м. Черкаси)*

М.П. Денисенко

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бізнес економіки
Київського національного університету технологій і дизайну (м. Київ)*

Я.С. Коваль

*здобувач кафедри менеджменту
та економічної безпеки
Черкаського національного університету
ім. Богдана Хмельницького (м. Черкаси)*

Розрахунок інтегрального показника оцінювання економічної безпеки банку

У статті проаналізовано поняття «економічна безпека». Висвітлені основні проблеми формування механізму антикризового управління системним банком. Обґрунтована модель інтегрального показника при формуванні економічної безпеки банку.

Ключові слова: банк, економічна безпека, заходи безпеки, інтегральний показник антикризової стійкості, антикризове управління.

И.П. Мизус

*доктор экономических наук, профессор,
заведующий кафедрой менеджмента и экономической
безопасности
Черкасского национального университета
им. Богдана Хмельницкого (г. Черкаси)*

М.П. Денисенко

*доктор экономических наук, профессор, профессор кафедры
бизнес экономики Киевского национального
университета технологий и дизайна (г. Киев)*

Я.С. Коваль

*соискатель кафедры менеджмента
и экономической безопасности
Черкасского национального университета
им. Богдана Хмельницкого (г. Черкаси)*

Расчет интегрального показателя оценки экономической безопасности банка

В статье проанализированы понятия «экономическая безопасность». Освещены основные проблемы формирования механизма антикризисного управления системным банком. Обоснованная модель интегрального показателя при формировании экономической безопасности банка.

Ключевые слова: банк, экономическая безопасность, меры безопасности, интегральный показатель антикризисной устойчивости, антикризисное управление.

I.P. Mihus

*Doctor of Economics, Professor,
Head of Management and Economic Security Department
Cherkasy National University
named after Bohdan Khmelnytsky (Cherkasy)*

M.P. Denysenko

*Doctor of Economics, Professor,
Professor of Business Economics Department
Kyiv National University of Technologies and Design (Kyiv)*

Ya.S. Koval

*External PhD Student of Department
of Management and Economic Security
Cherkasy National University
named after Bohdan Khmelnytsky (Cherkasy)*

Calculation of the integral indicator of the bank economic security assessment

The article analyzes the concepts of “economic security”. The main problems of formation of the anti-crisis management mechanism of the system bank are highlighted. The substantiated model of an integral indicator at formation of bank economic security.

Key words: bank, economic security, security measures, integral indicator of anticrisis sustainability, crisis management.

Постановка проблеми

Економічна безпека банків можлива тільки за умови забезпечення балансу корпоративних економічних інтересів усіх осіб, зацікавлених у результатах її діяльності. До зацікавлених осіб можна віднести не лише власників, але й їх працівників та всіх зовнішніх контрагентів, з якими вони взаємодіють у процесі своєї діяльності, в тому числі й держава. Недостатнє врахування інтересів будь-якої зацікавленої особи на користь інших осіб призводить до дестабілізації та погіршення економічної безпеки банку.

Тому, визначення ефективного механізму управління банками є важливим елементом оцінювання якості його організації і здійснення. Забезпечення високої ефективності такого механізму і є складовою частиною загальної проблеми з підвищення ефективності діяльності банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню проблеми підходів до оцінки рівня економічної безпеки та розрахунку інтегральних показників банку присвячено значну кількість наукових праць. В Україні і за кордоном цією проблемою займалися О. Барановський [5], Т. Болгар, В. І. Франчук [8], З. Васильченко [1], Н. В. Зачосова [3], М. Єрмошенко С. Забияко, С. І. Мельник, Ю. С. Ребрик [6], Л. О. Лігоненко [2], М. Зубок, Л. Перехрест, О. Пластун та інші.

Невирішені раніше частини загальної проблеми

Розробка методів розрахунку інтегрального показника при формуванні економічної безпеки комерційного банку має важливе методологічне значення, яке пов'язане з необхідністю щоденно відстежувати фінансовий стан та підтримувати на належному рівні економічну безпеку в ринкових умовах модернізації економіки.

Існуючі методи розрахунку інтегрального показника залишаються дискусійними. Це, насамперед, стосується вибору коефіцієнтів, системи показників, що їх характеризують, і методичних підходів до визначення рівня економічної безпеки.

Формулювання цілей статті

Метою статті є вивчення науково-методичних підходів до оцінки рівня економічної безпеки комерційного банку, а також вибір оптимальної моделі розрахунку інтегрального показника при формуванні економічної безпеки банку.

Виклад основного матеріалу дослідження

У сучасних умовах формування механізму, попередження кризових явищ у діяльності суб'єктів господарювання і банку зокрема, вимагає переорієнтації роботи Національного банку і керівництва банків на раннє виявлення потенційних проблем і ступеня схильності їм з боку того чи іншого банку. Це передбачає розробку і впровадження нових підходів до оцінки якості діяльності, розвитку відносин, довіри і співпраці між різними установами і регулюючими органами. Варто зауважити, що важливим елементом такого механізму повинна стати підготовча робота, що включає в себе вдосконалення змісту банківського нагляду, зміцнення ринкової дисципліни та транспарентності діяльності українських банків. Враховуючи і певні окремі результати, можна оцінити різні подальші дії при формуванні економічної безпеки банку [1].

Основною метою розвитку банківської системи України є розбудова стійкої, конкурентоспроможної та прозорої системи, яка може сприяти довгостроковому економічному зростанню країни. Отже, успішна діяльність банківських установ залежить від правильно обраної стратегії управління і розвитку, методичних підходів до визначення рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання (Рис. 1).

На наш погляд, система індикаторів механізму економічної безпеки управління повинна формуватися на основі науково-обґрунтованих базових положеннях та вихідних принципах. Лігоненко Л. О. пропонує такі методологічні принципи формування системи показників-індикаторів кризового стану та загрози банкрутства суб'єктів господарювання: адекватність системи показників задачам діагностичного дослідження, тобто можливість за їх допомогою забезпечити виявлення та оцінку глибини розвитку кризи та її окремих фаз, проведення діа-

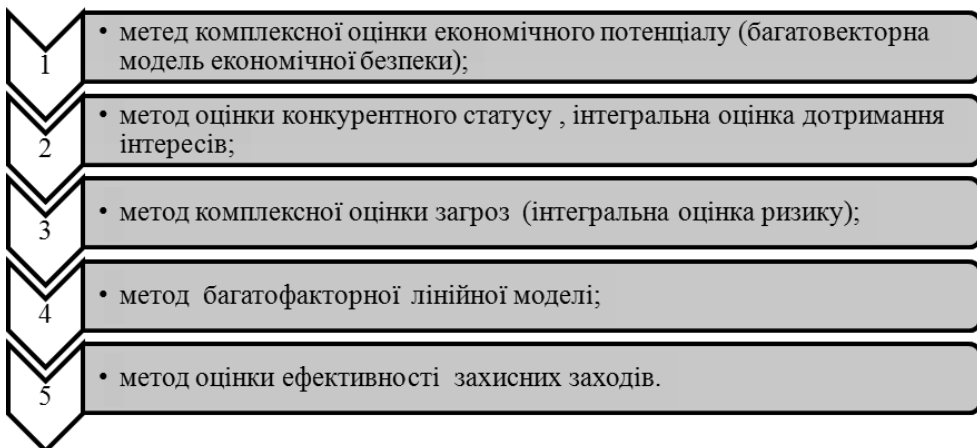

Рис. 1. Методичні підходи до визначення рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання

Джерело: складено авторами на основі [1].

гностики передумов для її поглиблення або послаблення; наявність інформаційного забезпечення для розрахунку значень показників, проведення динамічного та порівняльного аналізу; можливість чіткого визначення алгоритмів розрахунку показників-індикаторів кризи; можливість накопичення статистичної бази стосовно рівня та динаміки зміни показників, що з часом стане інформаційною передумовою розробки спеціальних моделей діагностики кризи та загрози банкрутства [2].

Таким чином, ефективне забезпечення економічної безпеки повинно бути забезпечене комплексом індикаторів, що відображають різноманітні симптоми кризових явищ з врахуванням ступеня генерування небезпек. Проаналізувавши різні підходи до формування систем індикаторів, на наш погляд, для визначення інтегрального показника антикризової стійкості, зазначені індикатори слід згрупувати за декількома напрямками (Табл. 1) [3].

Таблиця 1

**Згрупована системи індикаторів інтегрального показника
при формуванні економічної безпеки банку**

Група	Показники	Коефіцієнти
Перша група	Капітальної стійкості	коефіцієнт надійності; коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів; коефіцієнт концентрації власного капіталу; коефіцієнт левериджу;
Друга група	Ділової активності	коефіцієнт активності залучення ресурсів; рівень депозитів у зобов'язаннях; коефіцієнт кредитної активності.
Третя група	Ліквідності, платоспроможності банку	коефіцієнт загальної ліквідності; коефіцієнт співвідношення високоліквідних і робочих активів; коефіцієнт співвідношення високоліквідних і загальних активів; коефіцієнт платоспроможності;
Четверта група	Ефективності управління банком.	загальний рівень рентабельності; коефіцієнт процентного доходу; доходність активів; витратність активів; прибутковість активів; прибутковість капіталу; коефіцієнт дієздатності.

Джерело складено авторами на основі [4].

Таким чином, забезпечення високої ефективності управління є складовою частиною загальної проблеми з підвищення ефективної діяльності банків.

На сьогодні, використання інтегральних оцінок для здійснення діагностики фінансового стану системних банків, а також визначення рівня безпеки його функціонування, виступає одним із вагомих показників для подальшого моделювання їх діяльності. Для забезпечення всебічного та повного оцінювання банків доцільно застосувати наступні групи показників (індикаторів) стійкості:

- показники капітальної стійкості;
- показники ділової активності;
- показники ліквідності, платоспроможності банку;
- показники ефективності управління банком).

А також визначення в їхніх межах трирівневої системи інтегральних показників на основі фактичних та граничних значень показників (індикаторів), що дозволяє моделювати стратегії їхнього розвитку [5]. Методичні основи оцінювання представлено на Рис. 2.

У результаті багаторівневого агрегування базових індикаторів було отримано інтегральний показник при формуванні економічної безпеки банку за період з 01.01.2014 р. по 01.01.2017 р. (Табл. 2).

Рис. 2. Методичні основи розрахунку інтегрального показника

Джерело: розроблено авторами на основі [6].

Таблиця 2

**Значення інтегрального показника стійкості банків
за період з 01.01.2014 по 01.01.2017 рр.**

Дата	Інтегральний показник капітальної стійкості	Інтегральний показник ділової активності	Інтегральний показник ліквідності	Інтегральний показник ефективності управління банком	Зведений показник антикризової стійкості
01.01.14	0,234	0,234	0,303	-0,166	0,385
01.04.14	0,245	0,407	0,216	0,157	0,290
01.07.14	0,303	0,334	0,253	0,044	0,288
01.10.14	0,506	0,406	0,443	-0,069	0,484
01.01.15	0,560	0,565	0,510	0,246	0,507
01.04.15	0,540	0,394	0,445	0,359	0,445
01.07.15	0,575	0,347	0,530	0,338	0,473
01.10.15	0,621	0,326	0,564	0,369	0,503
01.01.16	0,579	0,357	0,421	0,623	0,519
01.04.16	0,626	0,361	0,511	0,611	0,548
01.07.16	0,653	0,356	0,575	0,474	0,539
01.10.16	0,635	0,326	0,521	0,398	0,499
01.01.17	0,688	0,348	0,673	0,644	0,722

Джерело: розраховано авторами на основі [7].

Зважаючи на те, що інтегральний показник антикризової стійкості як коефіцієнтна величина, може приймати значення від 0 до 1, то з отриманих значень доходимо висновку, що найбільш кризовий період для системних банків був у 2014 році (Табл. 3).

Таблиця 3

Градація банків за значенням інтегрального показника

Межі групи	Характеристика
Від 0,234 до 0,424	Низький (критичний) рівень – міра віддалення поточного стану банку від бажаного критична.
Від 0,422 до 0,511	Середній рівень – прогнозований стан дозволить скоригувати напрям розвитку банку у разі невизначеності його діяльності до часу настання кризи.
Від 0,512 до 0,621	Достатній рівень – віддалення очікуваного стану діяльності від небезпеки.
Більше ніж 0,622	Високий рівень – віддалення ідеалу функціонування від ситуації досягнення межі небезпеки (втрата капіталу, банкрутство банку); моніторинг і діагностика виконання програм

Джерело: складено авторами на основі [8].

Таким чином, обрані коефіцієнти вагомості індикаторів та інтегральних показників можуть змінюватися залежно від конкретних банківських установ, проте, такий підхід відображає обрану парадигму оцінки лише на вищих рівнях агрегації показників і не враховує їх ваговий вплив на стійкість.

Висновки

На основі дослідження методик діагностики рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання, у тому числі й комерційних банків, визначено, що найбільшою уваги заслуговує методика, в основу якої закладені комплексні критерії та якісні й кількісні показники з чітким розмежуванням зони безпеки та небезпеки.

Оцінюючи економічну безпеку комерційного банку, слід розуміти, що її стан чи рівень є результатом реалізації корпоративних інтересів безпеки, захистом корпоративних прав, контролем за управлінням банку, дотриманням організаційної культури та надійністю банківських вкладів. Варто зазначити, що вони технологічно пов'язані між собою, і за результатами діагностики можна отримати комплексну оцінку.

Література

1. Васильченко З. Теоретична концепція оцінки економічної безпеки банку / З. Васильченко, І. Васильченко // Банківська справа. – 2006. – №4. – С. 36–45.
2. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій : монографія / Л. О. Лігоненко. – К. : Київськ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 580 с.
3. Зачосова Н. В. Формування системи економічної безпеки фінансових установ : монографія / Н. В. Зачосова. – Черкаси : ПП Чабаненко Ю. А. – Черкаси, 2016. – 375 с.
4. Коваленко В. В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика : монографія / В. В. Коваленко. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 228 с.
5. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн / О. Барановський // Вісник Національного банку України. – 2009. – №4. – С. 8–19.
6. Ребрик Ю. С. Рання діагностика кризи ліквідності як інструмент антикризового управління ліквідністю банку / Ю. С. Ребрик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://khibs.edu.ua/2\(9\)2010/R1/11.PDF](http://khibs.edu.ua/2(9)2010/R1/11.PDF).
7. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
8. Франчук В. І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки : монографія / В. І. Франчук. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 440 с.